

LİSE GENÇLİK DEĞERLERİNİN SOSYOLOJİK ANALİZİ BALIKESİR ÖRNEĞİ
SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF HIGH SCHOOL YOUTH VALUES
BALIKESİR EXAMPLE

Özay Nuri AKSOY¹

Öz

“Lise Gençliği” dediğimiz zaman onların toplumdaki yeri, özellikleri değerleri ve problemleri bir bütün olarak akla gelmelidir. Bu doğrultuda “Lise Gençlik Değerlerinin Sosyolojik Analizi Balıkesir Örneği” çalışmasında amaç; sosyolojik olarak gençliği anlamak, anlatmak, gençliği toplumsal değerlerle değerlendirmek ve değer kazanımlarının gençlikle bağlantısını ortaya koymaktır. Değerler bu yıldan itibaren her dersin programında yer almaktadır. Bu çalışma bu ders programı öncesi yapılan bir araştırmadır. Araştırma 2017-2018 Eğitim ve Öğretim yılı içerisinde Balıkesir İli Karesi İlçesinde üst sınav puanıyla yerleştirme yapan liselere devam eden öğrencilerle gerçekleştirilmiştir.

Anketimizin Kişisel Bilgiler bölümünü oluşturan kısımda 15 (on beş), değer ifadelerinin yer aldığı bölümde de 117 (yüz on yedi) soru yer almıştır. Uyguladığımız ankette değerlere ne kadar önem verildiğini ve kabullenildiğini tespit için 5’li Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Araştırmada toplanan veriler temel çözümlememiz olmuştur. Verilerin frekans dağılımları, yüzdeleri kullanılmıştır. SPSS 24.0 ile hesaplanmıştır. Anlamlı ilişkinin olup olmadığı konusunda yorumlamalar yapılmıştır.

Lise gençliğinin bireysel anlamdaki değerlere katılımı kadar toplumsal değerlere de katılımının da yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Üst sınav puanıyla yerleştirme yapan liseler içinde rekabetin olması çoğu genci bireyselleşmeye itmektedir. Bireyselleşme seviyesi siyasetten uzaklaşmaya kadar da gitmektedir. Gençliğin büyük bir bölümü siyasetten uzak bir o kadar da derse yakın hissetmektedirler. Bu bireyselleşme çoğu zaman toplumsal eylemlere kadar da varabilmektedir.

Anahtar kelimeler: Gençlik, Lise, Değerler, Balıkesir

Jel Kodlar: Z1, Z10

Abstract

If we talk about “high school youth”. it should come to mind that their place in the society. characteristics. values and problems as a whole. The aim of this study is to explain the youth sociologically entitled "Sociological Analysis of High School Youth’s Values: Balıkesir Sample”. It is considered to evaluate the social values and to demonstrate the importance of value gains for youth. The values are included in the curriculum of each course from this year. Our study is the research which was done before this curriculum. At the same time. it

¹ Balıkesir Şehit Prof. Dr. İlhan Varank Bilim Sanat Merkezi , 0000-0001-8210-8362, ozaynuriaksoy@msn.com

is pre-study for the definition of “qualified school” which is mentioned as a concept in the Ministry of National Education's announcement of the transition to new high schools. With this study, both the qualified school and the values are preliminary findings before placing them in the curriculum. The study is the first type of study in terms of Karesi Balıkesir Sample. It is a source for the same kind of research to be done after four years. The study was carried out on high school students attending a high school in Karesi District of Balıkesir province during the 2017-2018 academic year.

There are 15 (fifteen) questions in the ‘Personal details’ section of our questionnaire and 117 (one hundred and seventeen) questions in the section of the value statement. In this study, Likert scale (included 5 options) was used in order to understand the importance of each value in the value list. The obtained data were calculated with SPSS and findings were made on whether or not there was a meaningful correlate.

It has been observed that the participation of high school youth to individual values as well as to social values is high. Moreover, competition in the qualified school pushes most young people to individualize. The level of individualization plays an important role in moving away from politics. Most of the youth are far from politics and feel close to their courses.

Keywords: Youth, High School, Values, Balıkesir

Jel Codes: Z1, Z10

1.Giriş

Değer kavramı, Latince “değerli olmak”, “güçlü olmak” karşılığında olan “valere” kelimesinden türemiştir. İlk kez 1918’de Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kavram olarak kazandırılmıştır (Bilgin, 1995, s. 83). Püsküllüoğlu sözlüğünde; değeri “nesnelerin ve olayların toplum, sınıf, insan açısından taşıdığı önemi belirleyen niteliği ya da önem taşıyan nesne, olay” şeklinde tanımlar. (Püsküllüoğlu, 2003, s. 352). Hançerlioğlu sözlüğünde, “değer” kavramı karşılık olmayı dile getiren değmek kökünden türetildiğini belirtir. Bir şeye biçilen karşılık olarak tanımlanır. Karşılıdığı ihtiyaca göre değişen bir nitelik anlamı da kazanır. (Hançerlioğlu, 1993, s. 277).

Tercih etme durumu olarak nitelendirilebilecek olan değerler, davranışlarımıza kaynaklık eder. Davranışlarımızı yargılama amaçlı kullanılan anlayışlardır. Değerler bireylerin neyi önemli gördüğünü belirten istekler, tercihler arzu edilen ve edilmeyen durumları gösterir. (Erdem, 2003 , s. 4).

Bireyler toplumun kuralları, gelenekleri ve görenekleri yoluyla iyi-kötüyü, doğru- yanlış ayırmayı, kendi ahlâk ilkeleriyle bir ölçü edinmeyi öğrenirler (Beill, 2003, s. 14). Bu ölçü değerde denilen fikirleri ve inançların bütünü oluşturur.

Değer olgusu; antropoloji, felsefe, ilahiyat, psikoloji, sosyoloji gibi farklı bilim dallarınca temel alındığı disiplinler arası kavramsal çerçeveye sahiptir (Avcı, 2007 , s. 27). Değer, disiplinlerce farklı anlamlar yüklenen bir kavramdır (Marshall, 1999, s. 32). Değer kavramıyla ilgili olarak farklı tanımlamalar ve yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunun ana nedeni sosyal bilimlerin çeşitli alanlarından

kaynaklık etmesi ve bu kaynaklarca farklı mahiyetlerde kullanılmasıdır. Konu sosyolojik bir bakış açısından incelendiğinden sosyoloji literatüründe kabullenilmiş tanımlar dikkate alınmıştır.

Fichter, sosyolojik anlamda değerleri şöyle tanımlar; “Kişi ve grup açısından faydalı kişi ve grupta istenilen, kişi veya grupta beğenilenlerdir. Bu anlayışa göre değer, nesnenin kendisinden çok diğer nesneye atfedilen önemdir.” (Fichter, 1996, s. 131).

Krech, değerleri hangilerinin istenilen ve istenilmeyen olduğuna ait istem olduğunu belirtir. Bireylerin değerleri, kendisinden bağımsızca grubu tarafından onaylanır olduğu tespitinde bulunur. Bireyler tarafından değerler, grubun malı olarak algılanmaktadır. (Krech, 1980, s. 27).

Toplum farklı değişkenlerden oluşmaktadır. Bütün değişkenler belli işlevlere sahiptirler ve birbirinden bağımsız da değillerdir. Değişkenler birbirine bağlıdır ve birlikte bir sistemi oluştururlar. Değerler toplumsal yapının önemli parçalarındandır. Topluma anlam kazandıran kültür ve değerlerdir. Birey hayatının her aşamasında isteklerinin ve tercihlerinin ilk sırasında değerler yer alır.

Sosyolojide değerler önemli bir yer tutmaktadır. Sosyoloji literatüründe yakın zamana kadar bu önem fark edilmemiştir. Bunun başlıca nedeni değerlerin öznel olarak algılanması için pozitivizmin baskın olduğu dönemlerde çalışmaların dışında bırakılmıştır. Durkheim’ın ‘İntihar’ çalışması değerlerin sadece öznel değil aynı zamanda objektif bir anlam da taşımakta olduğunu ortaya koymuştur. Durkheim’ın çalışması ile sosyal bilimlere yeni kapılar açılmıştır.

Günümüz araştırmalarının hareket noktasında değer kavramı yer almaktadır. Bireysel ve toplumsal davranışlarının anlaşılmasında değerler belirleyicidir. Değerler, ideal ve arzu edilen davranışlar için kullanılan ölçütlerdir. Bu ölçütler tutumların, ideolojilerin ve ahlaki yargıların önemli belirleyicileri ilkeleri içerir. Bireylerin dış dünyayı algılamalarında önemli roller oynar. (Artan , 2005, s. 13).

Teoriden daha çok pratiksel nitelik taşıyan değer, insanın varlık şartlarındandır. İnsan değerlerini kurduğu ilişkilerle ortaya çıkarır. Bu açıdan bakıldığında değerlerin koruyucusu ve yaratıcısı bizzat kendisidir. İnsan koyduğu değerlere bağlanır, inanır, yaşar. Gerektiğinde değerleri yeniler. İnsanın ilgisine dair olan her şey onun için değer taşır. Bolay’a göre değer koymak bir gaye belirlemektir. Hayatın akışını belirleyen değerler yaptırım gücüne sahiptir (Bolay, 2004, s. 60).

Fichter, değer kavramını; toplumun varlığını, birliğini, işleyişini, devamlılığını sağlamak ve sürdürmek için çoğunluk tarafından doğru ve gerekliliği kabul edilen; ortak duyguları, düşünceleri, amaç ve menfaatleri karşılayan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlar olarak tanımlar. (Fichter, 1996, s. 144).

Değer kavramı toplumların tutumlarının, kanaatlerinin ve eylemlerinin öngörülmesinde açıklanmasında önemli kaynaklıklar etmektedir. Bu özelliğinden dolayı değerler, son zamanlarda yapılan bir çok araştırmanın temel noktasını oluşturmaktadır.

Allport, Vernon ve Lidzay “Study of Values” (1960) çalışmasında değerleri türlerine göre hiyerarşik açıdan incelenmiştir. Estetik, bilimsel, ekonomik, siyasi ve dini olmak üzere altı temel kategoride ele alınmıştır. Daha sonra ki çalışmalarda bu altılı kategori gelenek haline gelmiştir. 1980’lerden itibaren araştırmalar uluslararası düzeyde sistematik ve analitik bakış ile değer kategorileri genişletilerek yapılmıştır. (Scwartz, 1992, s. 65)

Araştırmamız da Rokeach ile başlatılan, Schwartz ile devam ettirilen “Değer içerikleri ve yapısındaki evrensellikler” çalışmasında ki değer itemleri referans alınmıştır.

(Schwartz, 1992) tarafından sürdürülen araştırmada türlerine göre değer ifadelerini şu şekilde sıralar; Evrenselcilik, Kendi Yönünü Belirleyebilmek, Uyarıcılık, Başarı, Güç, Zevkçilik, Maneviyat, Güvenlik, Uyma, Gelenek, Yardımseverlik. Schwartz’ ın bu değerleri (Küçük, 2009) tarafından Türkiye’nin koşullarına ve liselilerin özellikleri göz önüne alınarak yeni bir bakış oluşturulmuştur. Bu şekilde kültüre uygun anlatım geçerliliği sağlanmıştır.

Sosyalleşme bireyin dışında kalan dünyanın bireyin içine işlemesidir. Bireyin çocuklukta toplumun üyesi olarak girdiği aşama birincil sosyalleşmedir. Birincil sosyalleşmeyle birey sosyal dünyasını şekillendirir. İkincil sosyalleşmeyle, bireyin toplumsal hayatta mesleki anlamda yetişmek için girdiği alt bir süreçtir. Bütün ikincil sosyalleşmeler birincil sosyalleşmenin uzantıdır. Her bireyin sosyalleşmesini toplumun diğer üyeleri etkiler. Bireyin kimliğini şekillendirir. (Berger, P. and Luckmann, T, 1999, s. 35).

Çocuklar, iletişim ortamında ki etkileşimle ve resmi söylemlerle kültürel unsurlarla bireyi çevreleyen kültürü benimserler. Kültür, sosyalleşmeyle öğrenilir. Kişilerin sosyalleşme araçları farklıdır. Çocuklar kültürlerini toplumda önem verdikleri kişilerden etkileşim yoluyla öğrenirler. (Güngör, 1993, s. 48).

2. Metodoloji

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmamızda genel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi hedefleyen yaklaşımlardır (Karasar, 2005).

Tarama modelleri, nesnelerin, toplumların, kurumların yapısını ve olayların işleyişini tanımlamak için kullanılır. Tarama araştırmalarında örneklemden elde edilen verilerden yola çıkılarak örneklemin temsil ettiği evrene yönelik genellemeler yapılır. Araştırma da sayısal verilerle elde edilen bulgularla genellemelerde bulunarak nicel yöntemin kullanılması uygun görülmüştür.

2.2. Araştırmanın Önemi

Değer ve değerler eğitimi, insanın var olduğu her bilim dalının konusu olabilmektedir. İlişkilerimizde, başkalarının ve kendimizin yaptığı, ortaya koyduklarıyla, geçmiş ve gelecekle bağımızla kişi olarak var olmamızın temelinde bulunur (Kuçuradi, 2013, s. 5).

Sosyal insan, toplumun değerlerini tutumlarını inançlarını toplumsal değerleri kazanarak topluma uyum sağlayabilmektedir (Tural, 1992, s. 25).

Günümüzde ki bilgi temelli ekonomi toplumunda öne çıkan; bireylerin bilgi bakımından donanımlı olmasıdır. Bu durum eğitim aşamasında çoğu zaman akademik başarıya ve sınavlara aşırı derecede odaklanmaya ve değer aktarımının ihmal edilmesine sebep olmaktadır (Akbaş, 2004, s. 44).

Bireyin en önemli evrelerinden biri de eğitim evresidir. Birey bu evrede değerler ve kişilik kazanımı sağlar. Bu araştırma da Karesi’ de öğrencilerin değer yönelimlerini konu alan bir araştırmadır. Bu güne kadar Karesi ilçesi örneği olarak bir tespit ortaya konulmamıştır.

Gençlik, her zaman sosyolojinin ilgi alanı olmuştur. Gençler, toplumların canlı yapılarının olduğu ortamlardır. Toplum, gençleri geleceğin garantisi olarak görmektedir. Gençlik, ait olduğu kültür ortamında kendine has yaşam şekliyle alt kültür grubu oluştururlar. Sosyolojik anlamda gençlik üzerine yapılan araştırmalar kendilerine has yaşam şekilleriyle farklılaşan gençliği anlamak açısından önemlidir.

“Lise Gençliği” denildiğinde gençlerin toplumdaki yerlerini, özelliklerini, değerlerini ve problemlerini akla getirmektedir. Bu doğrultuda “Lise Gençlik Değerlerinin Sosyolojik Analizi Balıkesir Örneği” çalışmasında sosyolojik olarak gençliği anlatmak değerler açısından değerlendirmek, değer kazanımlarının gençlik için önemini tespit edebilmektedir.

Değerler 2018’den itibaren her dersin programında yer almaktadır. Bu araştırmada bu ders programları öncesi yapılan bir araştırmadır.

Gençlik her zaman sosyolojinin araştırma alanlarından biri olmuştur. Toplumların geleceği olan gençliği anlamak, sorunlarına duyarlı davranmak toplumların yararınadır. Gençler, toplumlar için önemli bir potansiyel güçtür. Gelişmiş devletler, gençlerine ve sorunlarına önemle yaklaşırlar. Gençler ülke nüfusunun en yaratıcı ve dinamik kesimidir. Çalışmamızın amacı da ilk olarak sosyolojik olarak gençliği demografik verilerle açıklamaktır. İkincisi; gençliğin değer yargılarını tespit etmektir. Literatürden yapılmış araştırmaların sonuçlarından yararlanılmıştır.

2.3.Araştırmanın Problem Cümlesi

Toplumun analizinin yapılabilmesi için toplumdaki yapının, kurumların, süreçlerin ve rollerini bilmek gerekir. Kurumların, süreçlerin ve rollerin sosyal hayata katılanlar tarafından anlamlandırılmaları değerlerle gerçekleşir. Gençlik ekonomik siyasal, kültürel etkilere diğer kesimlere oranla daha açık yapıdadırlar. Araştırmamızın objesi üst sınav puanıyla yerleştirme yapan liselere devam eden gençliğin temsil ettiği değerleridir.

2.3.1.Alt Problemler

Balıkesir İli Karesi ilçesinde liseye devam eden gençliğin değerleri arasında fark var mıdır? Araştırma problemiyle birlikte bazı alt problemlerin de yanıtı aranmıştır:

Balıkesir Karesi ilçesinde üst sınav puanıyla yerleştirme yapan liselerde, gençliğin değerleri arasında sosyo demografik olarak bir fark var mıdır?

Faktörler açısından cinsiyet arasında farklılık var mıdır?

Lise sınıf seviyeleri açısından anlamlı fark var mıdır?

Lise türleri bakımından fark var mıdır?

Gelir bakımından fark var mıdır?

Değer faktörleri arasında nasıl bir diziliş oluşmaktadır?

2.4.Sınırlılıklar

Araştırma, Karesi ilçesinde üst sınav puanıyla yerleştirme yapan liselerde, gençlerin değer yargılarını ortaya koymayı hedeflemiştir. Bu yüzden herhangi bir hipotez sınamasına gidilmemiştir. Amaç Karesi’de ki lise gençlerinin değer yargılarını tespit etmektir. Araştırma 2017-2018 Eğitim ve Öğretim dönemi ve Karesi’de ki üst sınav puanıyla yerleştirme yapan üç lise (Şehit Turgut Solak Fen Lisesi. İstanbulluoğlu Sosyal Bilimler Lisesi. Sırrı Yırcalı Proje Anadolu Lisesi) ile ve bu liselerde okuyan 211 öğrenci ile sınırlıdır. Araştırma da anket de sıralanan değer ifadelerini benimseme ya da önemseme düzeyinin ölçülmesini hedeflenmektedir. Araştırma veri toplama aracı olarak anketle sınırlıdır.

Araştırma sadece Karesi’de üst sınav puanıyla yerleştirme yapan liselerde okuyan öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Örgün eğitimin dışında kalan ve üniversite okuyanlar araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

2.5.Sayıtlar

Öğrencilerin anket sorularını içten ve samimi olarak cevapladıkları varsayılmıştır.

Seçilen örneklemin evreni temsil ettiği var sayılmıştır.

Kullanılan testlerin ölçmek istedikleri özellikleri ölçtüğü varsayılmaktadır.

Literatür taraması araştırmanın geçerliliği bakımından yeterlidir.

2.6.Anket ve Örneklem

Araştırma. 2017-2018 Eğitim ve Öğretim yılı içerisinde Balıkesir İli Karesi İlçesinde üst sınav puanıyla yerleştirme yapan liselere devam eden öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada uygulanan anket (Küçük, 2009)’ün “Lise Gençlik Değerleri” adlı çalışmasında geliştirdiği ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin geçerliği .40, güvenilirliği .80 dir.

Anketimizin Kişisel Bilgiler bölümünü oluşturan kısımda 15 (on beş) değer ifadelerinin yer aldığı bölümde de 117 (yüz on yedi) Likert tipi soru yer almıştır. Anket, Kasım 2017’de sahaya çıkarıldı. İkinci haftanın sonunda anketler tamamlandı. Tesadüf örnekleme katılanlar tespit edildi. Örnekleme 211 öğrenci katılmıştır. Toplanan anketler SPSS 24 programıyla istatistik analizleri yapılmıştır.

Yapılan anketlerden dokuz tanesi geçerliliği etkilediğinden elenmiştir. Geriye kalan anketlerin 106 kız, 105 erkek öğrencidir. Anket yapım aşamasında öğrencilerin isteği dikkate alınmıştır. Ankete dahil olmak istemeyenlere uygulanmamıştır.

2.7.Demografik Bilgiler

Anket, kişisel bilgiler ve aile bilgileri olarak iki bölümden oluşmakta. Kişisel bilgiler bölümünde katılımcının cinsiyeti yaşı, sınıfı, lise türü sorulmuştur. Okuduğu lise türü, Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Proje Anadolu Lisesi olarak kategorileştirilmiştir.

Aile bilgileri de üç bölümden oluşmuştur. İlk iki bölümde, baba ve anneyle ilgili yaş, meslek, eğitim durumları kategoriler içinden seçilmesi istenmiştir. Üçüncü bölümde ise genel bilgilerin yer aldığı sorular bulunmaktadır. Bu sorularda da kardeş sayıları, aile içinde başka yaşayan olup olmadığı, ailenin kaç kişiden oluştuğu, aile ortalama geliri, ev mülkiyet durumu gibi sorular sorulmuş ve cevabı alınmıştır.

2.8.Araştırmada Kullanılan İstatistik Teknikler:

Araştırmalarda elde edilen verilerle ne tür istatistiksel işlemler yapılabileceği çeşitli koşullara bağlı bir durumdur. Bunlardan biri de elde edilen verilerin normal dağılım özelliği gösterip göstermediğinin belirlenmesidir. Çünkü bu durum göre uygun test seçimi yapılması gerekmektedir. Verilerin dağılımlarının normal olup olmadığına bakılmıştır. Normal dağılım ölçümlerinin frekans dağılımının çan eğrisi diye bilinen grafiksel bir yapıda olduğu gözlemlenmiştir.

Araştırmada toplanan verilerin betimlemesinin yapılması temel çözümlememiz olmuştur. Elde edilen verilerin frekans dağılımları ve yüzdeleri ilk aşamada demografik hesaplamalarda kullanılmıştır.

Bağımsız gruplar t testi birbirinden bağımsız iki gruptan elde edilen bağımlı değişken ortalamalarını karşılaştırma amaçlı parametrik test koşullarının sağlanması aşamasında kullanılan testtir. İki bağımsız gruptan elde edilen bir bağımlı değişkene ait ortalamaları arasında bir fark olup olmama durumunu belirlemek için bağımsız gruplar t testi yapılmıştır.

Bağımsız değişkenin ikiden fazla grubu olduğunda tek yönlü varyans analizi uygulanması gerekmektedir. Bu test ile araştırmacılar ikiden fazla düzey grubu olan bir bağımsız değişkenden elde

edilen bir bağımlı değişkene ait ölçümlerin gruplara göre anlamlı farklılık olma durumunu araştırmak için Ona Way Anova testi uygulanmıştır.

Aralarında ilişki olduğu düşünülen değişkenler arasındaki ilişkilerin anlaşılması ve yorumlanması işlerini kolaylaştırmak için faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 24,0 ile hesaplanmıştır. p değerine göre anlamlı ilişkinin olup olmadığı konusunda yorumlamalar yapılmıştır.

3.Araştırma Sonuçlarının Değerlendirilmesi

3.1.Demografik Özellikler

Cinsiyet Dağılımı Bulguları; lise gençlerinin değerlerini ölçmeyi hedeflediğimiz araştırmamızın örneklemini %50.2 oranında kız, %49.8 oranında erkeklerden oluştu. Sınıf Seviyesi Bulguları; Araştırmamız lisede okuyan öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Buna göre gençlerin. %26.5' i lise 1, %27.0' i lise 2, %27.5' i lise 3 ve %19.0'u da lise 4.sınıf öğrencileridir. Lise Türü Bulguları; Araştırmamız üst sınav puanıyla yerleştirme yapan üç lise türünde gerçekleştirilmiştir. Araştırmamıza dâhil olan liselerin %37,9 'u Proje Lisesi, %36.0'ı Fen Lisesi,%26.1'i Sosyal Bilimler Lisesi öğrencisidir. Baba Yaşıyor mu? Bulguları; Araştırmaya dâhil olan lise gençliğinin %98,6'sının babası sağ iken, %1.4'ünün ise vefat ettiği bilgisine ulaşılmıştır. Babanın Yaşı Bulguları; Araştırmaya katılan lise gençliğinin baba yaş ortalamasına bakıldığında ilk üç sırada %43,6'sı 41-45 yaş aralığında, %25.6'sı 46-50 yaş aralığında, %15.6 ile de 51-55 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Babanın Mesleği Bulguları; Babanın mesleği cevabına %47,9'unun Devlet memuru, %14.7'sinin Serbest Meslek, %13.7'sinin işçi, %10'unun emekli, %9.5'inin Esnaf ve zanaatkar, %2.4'ünün çiftçi ve %0.5'inin ise işsiz olduğu görülmüştür. Babanın Eğitim Seviyesi Bulguları; Babaların eğitim seviyelerine bakıldığında. %50.2'si Üniversite Mezunu, %26.1'i Lise mezunu, %9.'u Yüksek Lisans ve Doktora, %6.6'sı Ortaokul mezunu, %6.2'si İlkokul mezunu iken %0.5 i ise Okuryazar olmadığı tespit edilmiştir. Anne Yaşıyor mu? Bulguları; Araştırmamıza katılan lise öğrencilerinin %99.5'inin annesinin sağ olduğu, %0.5'inin ise annesinin vefat olduğu tespit edildi. Annenin Yaşı Bulguları; Araştırmaya katılanların anne yaş ortalamasına bakıldığında %40.3'ü 41-45 yaş arasında, %29.9'u 36-40 yaş aralığında, %17.1'i 46-50 yaş aralığında, %6.6'sı 35 yaş altındayken, %4.7'si 51-55 yaş aralığında ve %0.5'i ise 56 ve üzerinde olduğu görülmüştür. Annenin Mesleği Bulguları; Araştırmaya dâhil olan lise gençliğinin anne mesleği olarak %54.5'i ev hanımı, %27.5'i devlet memuru, %6.2'si işçi, %4.3.'ü esnaf-zanaatkar, %3.8'i emekli, %2.4'ü ise serbest meslek sahibi olduğu görülmüştür.

Annenin Eğitim Seviyesi Bulguları; lise gençliğinin araştırmaya katılanların anne eğitim seviyelerine baktığımızda; %36'sı üniversite mezunu, %24.2'si lise mezunu, %20.4'ü ilkököl mezunu, %13.3'ü ortaokul mezunu, %4.7'si yüksek lisans veya doktora iken %0.9'u ise sadece okuma yazma bilir olduğu tespit edilmiştir.Kardeş Sayısı Bulguları; Araştırmaya dâhil olan lise gençliğinin %68,2'sinin iki kardeş olduğunu, %17.1'inin üç kardeş olduklarını, %11.4'ünün tek kişi olduğunu, %2.4'ünün dört kardeş olduklarını ve %0.9'unun ise beş ve daha fazla kardeş olduklarını görüyoruz.

Sizinle Yaşayan Birileri Var mı? Bulguları; Ankete katılanlar arasında anne-baba ve kardeşler dışında sizinle yaşayan birileri var mı? Şeklindeki soruya %92,4'ü hayır derken, %7.6'sı evet cevabı vermiştir. Aylık Gelir Bulguları; lise gençliği tarafından eve giren toplam gelir bakımından. %28'si 4501 TL ve üzeri gelir sahibiyiz derken, %14.2'si 2001 TL – 2500 TL. %13.3'ü 4001 TL – 4500 TL, %10.4'ü 2501 TL – 3000 TL.%10'u 3001 TL – 3500 TL. %8.1'i 1501 TL – 2000 TL, %7.6'sı 3501 TL – 4000TL. %4.7'si 1001 TL – 1500 TL. %1.9'u ise 500 TL'den az ve 1000TL arası olduğunu söylemiştir. Evin Mülkiyet Durumu Bulguları; Ankete katılanlar tarafından evin mülkiyet konusunda %67,8'i kendilerine ait olduğunu %32.2'si de kira olduğunu belirtmiştir.

3.2.Faktör Analizi Sonuçları

3.2.1.Faktör 1: Maneviyat, Erdemlilik ve Sosyal Sorumluluk

Tablo 1: Faktör 1 Açısından (Maneviyyat Erdemlilik ve Sosyal Sorumluluk) Ortalamalar

Grup Faktör 1	$\bar{x}$	ss
s10_Yaptığım işlerde gönlümün rahat olmasını isterim.	4.53	0.8
s24_Maddi açıdan kendi kendime yeterli olmayı isterim.	4.51	0.853
s22_Düşünce ve hareket özgürlüğüne sahip biriyimdir.	4.34	0.908
s23_Hayal gücümü kullanırım.	4.3	0.937
s18_Haksızlıklara karşı çıkarırım.	4.27	0.921
s20_Bütün yaşlılara değer veririm ve saygılıyım.	4.27	0.91
s7_Her zaman dürüst olmaya çalışırım.	4.26	0.937
s19_Verilen görevleri ve yükümlülüklerimi yerine getiririm.	4.24	0.811
s16_Değişik fikir ve inançlara hoşgörülüyümdür	4.23	1.08
s11_Sorumluluk sahibiyimdir.	4.17	0.878
s13_Başkalarına karşılıksız iyilik yapmaktan mutlu olurum.	4.15	1.026
s21_Sanata değer veririm.	4.01	1.089
s3_Sağlıklı olmaya çalışırım.	4.01	1.028
s8_Kendim ile barışığımıdır.	4	1.128
s26_Ne pahasına olursa olsun sınıfı geçmek isterim.	3.92	1.17
s6_Çalışkan ve istekliyimdir.	3.91	0.977
s17_Kendimi değerli olarak hissediyorum.	3.9	1.09
s9_Olgun ağırbaşlı ve dengeli bir kişiyimdir.	3.81	1.021
s25_Maddi olanlardan daha çok manevi hayata önem veririm.	3.78	1.1
s15_Başkalarından saygı görürüm aranan bir kişiyimdir.	3.76	0.958
s2_Şık sık dua ederim.	3.75	1.141
s5_Günah işlemekten kaçınırım.	3.66	1.102
s14_Kendimi sınırlarım yanlış olanı yapmam.	3.62	0.99
s12_Her zaman kendimden kötü durumdaki insanları hatırlarım.	3.61	1.159
s1_Şık sık hayır işleri yaparım.	3.26	1.047
s4_Dini ibadetlerimi yaparım.	3.19	1.208

Tablo1'de görüldüğü gibi; Faktör 1 açısından yüklemeleri en yüksek olan değerlerin Yaptığım işlerde gönlümün rahat olmasını isterim (4.53). Maddi açıdan kendi kendime yeterli olmayı isterim (4.51). Düşünce ve hareket özgürlüğüne sahip biriyimdir (4.34). Hayal gücümü kullanırım (4.30) olduğu tespit edilmiştir. İlk dört maddeye bakıldığında birbiriyle de ilişkili

olduğunu görmekteyiz. Düşünce ve hareket özgürlüğüne sahip biriyimdir yargısı ile Hayal gücümü kullanırım yargısı birbirini desteklemektedir. Birinin yokluğu diğerini de engelleyeceği için lise gençliği olarak burada bir farkındalık oluştuğunu söyleyebiliriz. Fakat Manevi değerlerin diğer faktörler içinde ilk sırada yer almaması ve ortalamalarının da diğerleri kadar yüksek olmaması dikkat çekici bir husustur. Bu durum lise gençleri arasında manevi değerlerin ilk olarak kabul görmediği ve gençler arasında bu değerlerin diğerlerine göre daha geride kaldığının göstergesidir. Faktör 1 içerisinde yer alan Maneviyat, erdemlilik ve sosyal sorumluluk değerlerinin en sonunda ki iki madde ise çok düşündürücüdür. Sık sık hayır işleri yaparım (3.26).Dini ibadetlerimi yaparım (3.19). Bu iki maddenin bu faktör sıralamasında en son iki maddeyi oluşturmaktadır. Belki sık sık hayır işleri yaparım maddesi öğrencinin ekonomik anlamdaki yetersizliği ile açıklanabilirken Dini ibadetlerimi yaparım ifadesi en sonra yer alması lise gençliği arasında dini değerleri yaşama bakımından zayıf olduğu bulgusuna ulaştırmaktadır.

3.2.2.Faktör 2: Vatanseverlik ve Milliyetçilik

Tablo 2: Faktör 2 Açısından (Vatanseverlik ve Milliyetçilik) Ortalamalar

Grup Faktör 2	$\bar{x}$	ss
s43_ Üniversiteyi mutlaka kazanmak isterim.	4.69	0.735
s44_ Aile bireylerini tehlikelerden korumaya çalışırım.	4.62	0.822
s30_ Ülkemin düşmanlardan korunması benim için önemlidir.	4.6	0.858
s41_ Herkesin eşit haklara sahip olmasını isterim.	4.52	0.886
s42_ Öğretmenlere saygı duyarım.	4.39	0.952
s37_ Ülkemin tarihini bilmek benim için önemlidir.	4.36	0.982
s40_ Tarihi eserleri korumak benim için önemlidir.	4.35	0.981
s36_ Milliyetçiyimdir.	4.32	1.005
s31_ Türk inanç ve değerlerine bağlıyım.	4.31	1.076
s28_ Vatanı her şeyden çok severim.	4.29	1.018
s35_ Kanunlara saygılıyım.	4.28	0.927
s27_ Vatan için ölümü göze alırım.	4.27	1.082
s34_ İçinde yaşadığım toplumu benimserim.	4.16	0.992
s33_ Vergimi düzenli vermek isterim.	4.11	1.034
s29_ Devletin çıkarlarını korurum.	4.05	1.114
s38_ Toplumda başkaları tarafından sevilip sayılırım.	4.05	1.029
s32_ Devletin kararlarına her zaman uyarım.	3.62	1.064
s45_ Yaşadığım şehri severim.	3.58	1.376
s39_ Türk adaletine güvenirim.	3.11	1.415

Tablo2’de görüldüğü gibi; değişkenler içinde Üniversiteyi mutlaka kazanmak isterim (4.69).Aile bireylerini tehlikelerden korumaya çalışırım(4.62). Ülkemin düşmanlardan korunması benim için önemlidir (4.60). Herkesin eşit haklara sahip olmasını isterim (4.52).

Vatanseverlik ve milliyetçilik faktörlerin de en yüksek ifadeler görülmektedir. Faktör 2 altında ki değer ifadeleri geçmişten bugüne miras olarak gelen ve toplumsal hafızada gömülü olan geleneksel değerleri yansıtmaktadır. Öğretmenlere saygı duyarım (4.39). Ülkemin tarihini bilmek benim için önemlidir (4.36). Tarihi eserleri korumak benim için önemlidir (4.35). Milliyetçiyimdir (4.32). Türk inanç ve değerlerine bağlıyım (4.31). Vatanı her şeyden çok severim.(4.29). Kanunlara saygılıyım (4.28). Vatan için ölümü göze alırım (4.27). İçinde yaşadığım toplumu benimserim (4.16). Vergimi düzenli vermek isterim (4.11). Devletin çıkarlarını korurum (4.05). Toplumda başkaları tarafından sevilip sayılırım (4.05) maddeleri bu türdendir. Faktör 2 de Vatanseverlik ve milliyetçilik içinde en sonda yer alan iki madde ise şunlardır. Yaşadığım şehri severim (3.58). Türk adaletine güvenirim (3.11). Yaşadığım şehri severim değer ifadesinin bu faktörde en son iki madde içinde yer alması liselerde okuyan öğrenciler tarafından yaşanan şehrin fazla sevilmediği anlamına ulaştırmaktadır. Genel anlamda da bakıldığında Balıkesir liselerde okuyan öğrencileri şehir olarak doyuramadığı da gözlenebilmektedir. Türk adaletine güvenirim değerinin ise bu faktörde en son sırada yer alması lise gençliği olarak adaletle güven ile kaygılarını açığa çıkarttığı söylenebilir.

3.2.3.Faktör 3: Demokratiklik, Çevrecilik ve Dürüstlük

Tablo 3: Faktör 3 Açısından (Demokratiklik, Çevrecilik ve Dürüstlük) Ortalamalar

Grup Faktör 3	$\bar{x}$	ss
s57_ Devletin ve kurumlarının demokratik yöneltmesini isterim.	4.58	0.849
s58_ Alışverişte dürüst olurum.	4.5	0.886
s50_ Bilgi sahibi olgun bir kişi olmak isterim.	4.45	0.936
s51_ Başkalarının haklarına saygılıyım.	4.45	0.889
s55_ Doğayı severim ve korurum.	4.33	0.938
s64_ Bütün hayvanların yaşama hakkına saygılıyım.	4.33	1.052
s54_ İnsan hak ve özgürlüklerini her şeyin üstünde tutarım.	4.29	0.956
s63_ İyiliğe iyilik ile cevap veririm.	4.29	1.013
s49_ Olaylara geniş bir bakış açım vardır.	4.23	0.944
s48_ Çevreyi temiz tutarım.	4.21	0.973
s61_ Borçlarımı zamanında ödemeye çalışırım.	4.2	1.134
s56_ Alçak gönüllüyümdür.	4.2	0.915
s46_ Herkese eşit fırsat tanımak isterim.	4.12	1.088
s59_ Başkalarının özrünü kabul ederim.	4.12	1.074
s60_ Kibarımdır.	4.08	1.027
s47_ Her şeyle ilgilenmeye ve her şeyi araştırmaya çalışırım.	4.01	0.986
s52_ Bilgiye her şeyden çok değer veririm.	4	1.012
s53_ Aşırılıklardan kaçınırım.	3.82	1.099
s65_ Başkalarının yaptığı hataları gizlerim.	3.55	1.159
s62_ Devlet memuru olmak isterim.	3.45	1.428

Tablo 3’de görüldüğü gibi; bu faktörde toplanan değişkenler lise gençliğinde önemli yer teşkil etmesi beklenen ifadeler bulunmaktadır. Devletin ve kurumlarının demokratik yöneltilmesini isterim (4.58). Alışverişte dürüst olurum (4.50). Bilgi sahibi olgun bir kişi olmak isterim (4.45). Başkalarının haklarına saygılıyım (4.45). Doğayı severim ve korurum (4.33). Demokratiklik, çevrecilik ve dürüstlük gibi değerlerdir. Devletin ve kurumlarının demokratik yöneltilmesini isterim değer ifadesi lise gençliği olarak devletin demokratik olarak yönetilmediğine yönelik bir tespiti de ortaya koymuş olmaktadır. Aynı şekilde bu madde bir önceki faktörde yer alan Türk adaletine güvenirim maddesindeki düşük değer ifadesini de desteklemektedir. Bilgi sahibi olgun bir kişi olmak isterim ifadesi ile lise gençliği bilgi bakımından gerçekten donanma isteği içinde olduğunu söyleyebiliriz. Bu faktör içinde biraz daha düşük olan değer ifadeleri sırasıyla. Bütün hayvanların yaşama hakkına saygılıyım (4.33). İnsan hak ve özgürlüklerini her şeyin üstünde tutarım (4.29). İyiliğe iyilik ile cevap veririm (4.29). Olaylara geniş bir bakış açım vardır (4.23). Çevreyi temiz tutarım (4.21) gibi ifadelerdir. Faktör 3 de Demokratiklik, çevrecilik ve dürüstlük arasında en düşük ise Devlet memuru olmak isterim (3.45). Lise gençliğinin hedefinde ortalama bir yaşam seviyesi ve mesleki doyum yerine daha yüksek bir beklenti içinde olduğunu söyleyebiliriz. Bu madde ilk sıralarda yer alan Bilgi sahibi olgun bir kişi olmak isterim. Değer ifadesi ile de örtüşmektedir.

3.2.4.Faktör 4: Zenginlik, Konforlu Yaşam ve Bireysel Mutluluk

Tablo 4: Faktör 4 Açısından (Zenginlik, Konforlu Yaşam ve Bireysel Mutluluk) Ortalamalar

Grup Faktör 4	$\bar{x}$	ss
s67_Zengin olmak isterim.	3.93	1.146
s66_Rahat ve lükse düşkünüm.	3.74	1.168
s75_Hayattan zevk alırım.	3.69	1.296
s68_Markalı ürünleri kullanmak isterim.	3.52	1.289
s72_Dış görünüme önem veririm.	3.5	1.329
s76_Sosyal güç sahibi olup başkalarından üstün olmak isterim.	3.35	1.338
s78_Hayatta sürekli değişiklik isterim.	3.29	1.265
s74_Estetik bir kaygı taşıyorum.	3.24	1.346
s79_Bir kimse hakkında dedikodu yaparım.	3.19	1.288
s77_Başka bir ülkede yaşamayı isterim.	3.09	1.413
s69_Modayı takip ederim.	3.03	1.454
s73_Her şeyin başının para olduğuna inanırım.	2.86	1.359
s71_Memleket sorunları yerine kendi mutluluğum ile ilgilenirim.	2.75	1.427
s70_Ünlülerin yaşadığı gibi bir hayat yaşamak isterim.	2.69	1.485

Tablo 4’de görüldüğü gibi; Bu faktörde toplanan değişkenler lise gençliğinde karşılığı olan faktörlerdir. Zengin olmak isterim (3.93). Rahat ve lükse düşkünüm (3.74). Hayattan zevk alırım (3.69). Markalı ürünleri kullanmak isterim (3.52). Dış görünüme önem veririm (3.50). Bu ifadelerin ortalamaları düşük gözükmektedir. Bunun nedeni olarak heterojen dağılımdan bahsedebiliriz. Yani gençlerin hepsinde değil bir kısmında yaygın olduğu, kabul gördüğü söylenebilir. Konformizm, zenginlik, gösteriş ve marka bağımlılığın yaygınlaşması Türkiye’ de değişimin boyutu konusunda önemli ip uçları vermektedir. Faktör 4’de en düşük ifadeler olarak ise. Her şeyin başının para olduğuna inanırım (2.86).Memleket sorunları yerine kendi mutluluğum ile ilgilenirim (2.75). Ünlülerin yaşadığı gibi bir hayat yaşamak isterim (2.69). Her şeyin başının para olduğuna inanan bir lise gençliğinden bahsedebiliriz. Para lise gençliği için en değerli “değer” olarak ön plana çıkmaktadır. Parayı bu kadar ön plana çıkaran bir nesil değerlerin yozlaşması açısından da tehlike arz etmektedir. Aynı benzer durum Memleket sorunları yerine kendi mutluluğum ile ilgilenirim değeri ile de ortaya çıkmaktadır. Toplumsal bir mutluluk yerine bireyselliği temele alan bir yaklaşımı tercih etmektedirler. Düşük olmadığı gibi yüksek de olmayıp dikkat çeken bir diğer değer ise Bir kimse hakkında dedikodu yaparım (3.19). Liselerde okuyan öğrenciler arasında dedikodu yapmanın bir yeri olduğunu da göstermektedir.

3.2.5.Faktör 5: Geleneksellik ve Aile

Tablo 5: Faktör 5 Açısından (Geleneksellik ve Aile) Ortalamalar

Grup Faktör 5	$\bar{x}$	ss
s93_Arkadaşlıklarım da samimiyimdir.	4.29	1.027
s84_Bayramlarda akrabalarımı ziyaret ederim.	3.89	1.21
s92_Öbür dünyayı bu dünyaya tercih ederim.	3.84	1.302
s91_Komşularım la iyi geçinirim.	3.83	1.167
s83_Akrabalarım a yakın olmak isterim.	3.62	1.238
s81_Sık sık büyüklerim i ziyaret ederim.	3.57	1.162
s88_Anne babaya itaat ederim isteklerini uygularım.	3.5	1.236
s85_Büyüklerim in sözünü tutarım tavsiyelerine uyarım.	3.39	1.306
s90_Kanaatkârımdır az olanla yetinirim.	3.36	1.31
s82_Her zaman büyüklerim e danışırım.	3.35	1.242
s87_Geleneklere ve göreneklere bağlıyımdır.	3.3	1.228
s89_Kaderim e razı olurum.	3.1	1.409
s80_Her zaman hemşerilerim e yakın olmak isterim.	3.01	1.282
s86_Evlendikten sonra anne babayla aynı evde yaşamak isterim.	2.47	1.408

Tablo 5’de görüldüğü gibi; Arkadaşlıklarım da samimiyimdir (4.29). Bayramlarda akrabalarımı ziyaret ederim (3.89). Öbür dünyayı bu dünyaya tercih ederim (3.84).

Komşularıyla iyi geçinirim (3.83). Akrabalarımaya yakın olmak isterim (3.62) ifadeleridir. Bu faktördeki en üst seviyede olan değer ifadeleri geleneksellik ve aile anlamında yerinde istenen ve beklenen ifadelerdir. Faktör 5’de en düşük değerler ise Kaderime razı olurum (3.10). Her zaman hemşerilerime yakın olmak isterim (3.01). Evlendikten sonra anne babayla aynı evde yaşamak isterim (2.47). Buradaki Her zaman hemşerilerime yakın olmak isterim değer ifadesi olması gereken yerde değildir. Akrabalıkla ilgili değer ifadeleri üst sıralarda yer almasına rağmen bu ifade aşağılarda değer verilmiştir. Burada ki temel fark akraba ilişkileri açısından bir yaklaşım sergilenirken aynı memleketli olmak bakımından bir uzaklaşma ortaya çıkmaktadır. Bu ifade faktör 1 de yer alan Yaşadığım şehri severim değerindeki azlık tercih oranıyla da örtüşmektedir. Genel itibariyle gençlerin ailevi ve akraba ilişkilerinden tamamen kopuşundan söz etmek mümkün değildir. Gençler, bağımsız hareket etmek ve kendi kararlarında belirleyici olmak istemektedir. Gençlerin evlendikten sonra anne babasıyla aynı evde yaşamayı (2.47) reddetmeleri de bu görüşü desteklemektedir.

3.2.6.Faktör 6: Maceraperestlik ve Eğlence

Tablo 6: Faktör 6 Açısından (Maceraperestlik ve Eğlence) Ortalamalar

Grup Faktör 6	$\bar{x}$	ss
s101_Gerçek dostluklar edinmeyi isterim.	4.62	0.804
s100_Dostlarıma güvenmeyi isterim.	4.56	0.916
s102_Cesaretli olmayı isterim.	4.45	0.947
s95_Eğlenceyi severim.	4.45	0.921
s99_Esprili olmayı isterim.	4.43	0.888
s98_Hobilerim olmasını tercih ederim.	4.34	0.898
s94_Maceradan hoşlanırım.	4.32	1.00
s103_Müzikten hoşlanırım.	4.18	1.15
s96_Heyecan verici bir yaşamı tercih ederim.	4.09	1.109
s104_Başkalarına borç para veririm.	4.06	0.921
s105_Kendime güven duyarım.	3.87	1.139
s97_Çok arkadaşım olmasını isterim.	3.74	1.223

Tablo6’da görüldüğü gibi; Gerçek dostluklar edinmeyi isterim (4.62). Dostlarıma güvenmeyi isterim (4.56). Cesaretli olmayı isterim (4.45). Eğlenceyi severim (4.45). Espriyi olmayı isterim (4.43) maddeleridir. İlk iki madde dost kavramı ile ilgilidir. Cesaretli olma isteği ise ilk üç madde arasında olması liselerde okuyan öğrencilerin cesaretli olma ile ilgili bazı sorunları olduğu fikrini düşündürmektedir. Faktör 6’da en düşük üç madde ise Başkalarına borç para veririm (4.06). Kendime güven duyarım (3.87). Çok arkadaşım olmasını isterim (3.74). Kendime güven duyarımın son sıralarda olması cesaret gibi psikolojik anlamda da sorunların varlığına işaret etmektedir. liselerde okuyan bir öğrenci kitlesi için

tasvip edilecek bir düzeyde değildir. Çok arkadaşım olmasını isterim değer ifadesinin düşüklüğü açısından değerlendirdiğimizde liselerde okuyan öğrencilerin fazla arkadaşlık kuramadıklarını ya da arkadaşlık kurma konusunda bazı sıkıntıları olduğunu söyleyebiliriz. Bunda etkisi olan bir diğer nedense liselerde okuyan öğrencilerin devamlı olarak birbirleriyle yarış içinde olmaları ilgiyi paylaşma konusunda sıkıntıları da ortaya çıkartmaktadır. Bu sıkıntılarda dostluk ve arkadaşlık kurma konusunda sorun olarak ortaya da çıktığı düşünülmektedir.

3.2.7.Faktör 7: Toplumculuk ve Barışseverlik

Tablo 7: Faktör 7 Açısından (Toplumculuk ve Barışseverlik) Ortalamalar

Grup Faktör 7	$\bar{x}$	ss
s116_Aileyi önemserim.	4.42	0.908
s113_Bariş içinde bir dünya isterim.	4.33	1.039
s110_Mahkemede yalancı şahitlik yapmam.	4.32	1.125
s111_Güzelliklerle dolu bir dünya isterim.	4.26	1.118
s114_Yalansız bir dünya isterim.	4.25	1.121
s115_Otoriter bir kişi olmak isterim.	4.09	1.107
s112_İnsanlarla alay etmem.	4.06	1.17
s107_Kendime ait özel sırlarım vardır.	3.89	1.266
s117_Kalabalık ortamlardan çok yalnız yaşamayı tercih ederim.	3.57	1.207
s109_Siyasi bir görüşe sahibimdir.	3.54	1.465
s106_Bazı durumlarda yalana başvururum.	3.45	1.306
s108_Siyaseti yakından takip ederim.	3.38	1.414

Tablo7’de görüldüğü gibi; Faktör 7’de Toplumculuk ve barışseverlik adına en üst değer ifadesi olarak Aileyi önemserim (4.42). Bariş içinde bir dünya isterim (4.33). Mahkemede yalancı şahitlik yapmam (4.32) maddelerine ulaşmaktayız. Aileyi önemserim değer ifadesi diğer aile ile ilgili faktörlerde de üst sıralarda yer alması bakımından örtüşmektedir. Mahkemede yalancı şahitlik yapmam (4.32) değer ifadesi ise diğer faktörlerde yer alan adalet ile ilgili ve dürüstlikle ilgili olan ifadeler ile örtüşmektedir. Mahkemede yalancı şahitlik yapmam vurgusu liselerde okuyan lise gençliği adına sevindirici bir gelişmedir. Faktör 7 de en düşük değer ifadeleri ise Siyasi bir görüşe sahibimdir (3.54). Bazı durumlarda yalana başvururum (3.45). Siyaseti yakından takip ederim (3.38). Burada Siyasi bir görüşe sahibimdir ve Siyaseti yakından takip ederim ifadelerinin düşüklüğü geleceğimizi şekillendirecek gençler açısından bir kayıptır. Ankete katılanların liselerde okuyor olması onları siyasi konulardan uzaklaştırdığı fikrini desteklemektedir. Üst sınav puanıyla yerleştirme yapan liselerde yarışmanın ve not anlamındaki çekişmenin bir yarışın olması onları siyasi konulardan da uzaklaştırdığını düşündürmektedir.

3.3.Sosyo Demografik Özelliklere Göre Farklılıklar

3.3.1.Faktörler ve Cinsiyet açısından Değerlendirilmesi:

Maneviyat, erdemlilik ve sosyal sorumluluk, vatanseverlik ve milliyetçilik, Demokratiklik, çevrecilik ve dürüstlük, zenginlik, konforlu yaşam ve bireysel mutluluk, geleneksellik ve aile, maceraperestlik ve eğlence, toplumculuk ve barışseverlik adlı yedi faktörümüzü Tablolar kısmında cinsiyet dağılımı olarak bir arada gösterdik. Aşağıda sadece araştırmamız ile ilgili olan sonuç tablosunun bir kısmı gözükmemtedir.

Tablo 8: Faktörler ve Cinsiyet Açısından Değerlendirme

Faktörler	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	ss	Sd	t	p
Maneviyat, erdemlilik ve sosyal sorumluluk	Kız	106	4.0504	0.44416	209	1.958	.011*
	Erkek	105	3.9073	0.60569			
Vatanseverlik ve milliyetçilik	Kız	106	4.1723	0.51979	209	-.516	.017*
	Erkek	105	4.214	0.64964			
Demokratiklik, çevrecilik ve dürüstlük	Kız	106	4.2264	0.4902	209	1.743	.032*
	Erkek	105	4.0929	0.61626			
Zenginlik, konforlu yaşam ve bireysel mutluluk	Kız	106	3.2675	0.68456	209	-.174	.473
	Erkek	105	3.2837	0.66679			
Geleneksellik ve aile	Kız	106	3.4615	0.61885	209	-.709	.051
	Erkek	105	3.5289	0.75668			
Maceraperestlik ve eğlence	Kız	106	4.19	0.47009	209	.411	.260
	Erkek	105	4.1605	0.56874			
Toplumculuk ve barışseverlik	Kız	106	3.9943	0.55529	209	-.707	.895
	Erkek	105	4.0486	0.55818			
Genel ortalama	Kız	106	3.9089	0.32821	209		.018
	Erkek	105	3.8908	0.45405			

*p<.05

Maneviyat, erdemlilik ve sosyal sorumluluk, vatanseverlik ve milliyetçilik, demokratiklik, çevrecilik ve dürüstlük, zenginlik, konforlu yaşam ve bireysel mutluluk, geleneksellik ve aile, maceraperestlik ve eğlence, toplumculuk ve barışseverlik adlı yedi

faktörümüzü cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amacıyla ilişkisiz örneklem t-testi uygulanmıştır.

Yapılan analiz sonucunda Maneviyat, erdemlilik ve sosyal sorumluluk puanlarının cinsiyete göre anlamlı olarak fark olduğu tespit edilmiştir ($t=-1.958$; $p=.011$). Yapılan analiz sonucunda vatanseverlik ve milliyetçilik puanlarının cinsiyete göre anlamlı olarak fark olduğu tespit edilmiştir ($t=-.516$; $p=.017$). Yapılan analiz sonucunda Demokratiklik, çevrecilik ve dürüstlük puanlarının cinsiyete göre anlamlı olarak fark olduğu tespit edilmiştir ($t=-1.743$; $p=.032$). Diğer faktörler olan zenginlik, konforlu yaşam ve bireysel mutluluk, geleneksellik ve aile, maceraperestlik ve eğlence, toplumculuk ve barışseverlik adlı dört faktörde anlamlı bir fark tespit edilemedi.

3.3.2.Faktörler ve Lise Seviyeleri Açısından Değerlendirilmesi

Maneviyyat, erdemlilik ve sosyal sorumluluk, vatanseverlik ve milliyetçilik, demokratiklik, çevrecilik ve dürüstlük, zenginlik, konforlu yaşam ve bireysel mutluluk, geleneksellik ve aile, maceraperestlik ve eğlence, toplumculuk ve barışseverlik adlı yedi faktörümüzü Tablolar kısmında Lise seviyeleri açısından bir arada gösterdik. Aşağıda sadece araştırmamız ile ilgili olan sonuç tablosunun bir kısmı gözükmektedir.

Tablo 9: Faktörler ve Lise Seviyeleri Açısından Değerlendirme

Faktörler	Lise Seviyesi	N	$\bar{x}$	ss	Sd	p
Maneviyyat, erdemlilik ve sosyal sorumluluk	Lise 1	56	3.9581	0.65211	3	.036*
	Lise 2	57	3.8252	0.55585		
	Lise 3	58	4.0935	0.38932		
	Lise 4	40	4.0625	0.45871		
Vatanseverlik ve milliyetçilik	Lise 1	56	4.1269	0.73662	3	.006*
	Lise 2	57	4.0083	0.59228		
	Lise 3	58	4.3421	0.41151		
	Lise 4	40	4.3329	0.47904		

* $p<.05$

Maneviyyat, erdemlilik ve sosyal sorumluluk, vatanseverlik ve milliyetçilik, demokratiklik, çevrecilik ve dürüstlük, zenginlik, konforlu yaşam ve bireysel mutluluk, geleneksellik ve aile, maceraperestlik ve eğlence, toplumculuk ve barışseverlik adlı yedi

faktörümüzü lise seviyelerine göre farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amacıyla Ona Way Anova testi uygulanmıştır.

Yapılan analiz sonucunda Maneviyat, erdemlilik ve sosyal sorumluluk puanlarının lise seviyelerine göre anlamlı olarak fark olduğu tespit edilmiştir ($p=.036$). Yapılan analiz sonucunda Vatanseverlik ve milliyetçilik puanlarının lise seviyelerine göre anlamlı olarak fark olduğu tespit edilmiştir ($p.006$). Diğer faktörler olan demokratiklik, çevrecilik ve dürüstlük, zenginlik, konforlu yaşam ve bireysel mutluluk, geleneksellik ve aile, maceraperestlik ve eğlence, toplumculuk ve barışseverlik adlı beş faktörde anlamlı bir fark tespit edilemedi.

3.3.3.Faktörler ve Lise Türü Açısından Değerlendirilmesi

Maneviyat, erdemlilik ve sosyal sorumluluk, vatanseverlik ve milliyetçilik, demokratiklik, çevrecilik ve dürüstlük, zenginlik, konforlu yaşam ve bireysel mutluluk, geleneksellik ve aile, maceraperestlik ve eğlence, toplumculuk ve barışseverlik adlı yedi faktörümüzü lise türü açısından Tablolar kısmında bir arada gösterdik. Aşağıda sadece araştırmamız ile ilgili olan sonuç tablosunun bir kısmı görülmektedir.

Tablo 10: Faktörler ve Lise Türü Açısından Değerlendirme

Faktör	Lise Türü	N	$\bar{x}$	ss	Sd	p
Geleneksellik ve aile	Fen Lisesi	76	3.4291	0.60351	2	.047*
	Sosyal Bilimler Lisesi	55	3.6923	0.70548		
	Proje Lisesi	80	3.4221	0.73701		
	Total	21	3.4951	0.69006		

* $p<.05$

Maneviyat, erdemlilik ve sosyal sorumluluk, vatanseverlik ve milliyetçilik, demokratiklik, çevrecilik ve dürüstlük, zenginlik, konforlu yaşam ve bireysel mutluluk, geleneksellik ve aile, maceraperestlik ve eğlence, toplumculuk ve barışseverlik adlı yedi faktörümüzü lise seviyelerine göre farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amacıyla Ona Way Anova testi uygulanmıştır.

Yapılan analiz sonucunda Geleneksellik ve aile puanlarının lise türlerinden Fen Lisesi anlamlı olarak fark olduğu tespit edilmiştir ($p=.036$).

Diğer faktörler olan Maneviyat, erdemlilik ve sosyal sorumluluk, Vatanseverlik ve milliyetçilik, Demokratiklik, çevrecilik ve dürüstlük, Zenginlik, Konforlu yaşam ve bireysel mutluluk, Maceraperestlik ve eğlence, Toplumculuk ve barışseverlik adlı altı faktörde anlamlı bir fark tespit edilemedi.

3.3.4.Faktörler ve Gelir Açısından Değerlendirilmesi

Maneviyat, erdemlilik ve sosyal sorumluluk, Vatanseverlik ve milliyetçilik, Demokratiklik, çevrecilik ve dürüstlük, Zenginlik, Konforlu yaşam ve bireysel mutluluk, Maceraperestlik ve eğlence, Toplumculuk ve barışseverlik adlı yedi faktörümüzü Tablolar kısmında gelir açısından bir arada gösterdik. Aşağıda sadece araştırmamız ile ilgili olan sonuç tablosunun bir kısmı görülmektedir.

Tablo 11: Faktörler ve Gelir Açısından Değerlendirme

Faktör	Gelir	N	$\bar{x}$	ss	Sd	p
Zenginlik, konforlu yaşam ve bireysel mutluluk	500 TL'den az	4	3.7321	0.65042	9	.013*
	501 TL – 1000 TL	4	3.0893	0.50969		
	1001 TL – 1500 TL	10	3.1214	0.42598		
	1501 TL – 2000 TL	17	3.0714	0.62219		
	2001 TL – 2500 TL	30	2.8976	0.68504		
	2501 TL – 3000 TL	22	3.4481	0.55774		
	3001 TL – 3500 TL	21	3.2857	0.63003		
	3501 TL – 4000TL	16	3.5268	0.68605		
	4001 TL – 4500 TL	28	3.2194	0.72555		
	4501 TL ve üzeri	59	3.4249	0.6817		
	Total	21	3.2756	0.67421		
<hr/>						
Maceraperestlik ve eğlence	500 TL'den az	4	4.4107	0.36596	9	.005*
	501 TL – 1000 TL	4	4.1607	0.31067		
	1001 TL – 1500 TL	10	4.2786	0.32376		
	1501 TL – 2000 TL	17	3.9748	0.63935		
	2001 TL – 2500 TL	30	3.8286	0.52676		
	2501 TL – 3000 TL	22	4.1429	0.63888		
	3001 TL – 3500 TL	21	4.1871	0.41923		
	3501 TL – 4000TL	16	4.3348	0.51555		
	4001 TL – 4500 TL	28	4.2372	0.48408		
	4501 TL ve üzeri	59	4.3123	0.45484		
	Total	21	4.1754	0.52048		
<hr/>						

*p<.05

Maneviyat, erdemlilik ve sosyal sorumluluk, Vatanseverlik ve milliyetçilik, Demokratiklik, çevrecilik ve dürüstlük, Zenginlik, Konforlu yaşam ve bireysel mutluluk, Maceraperestlik ve eğlence, Toplumculuk ve barışseverlik adlı yedi faktörümüzü gelir

seviyelerine göre farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amacıyla Ona Way Anova testi uygulanmıştır.

Yapılan analiz sonucunda zenginlik, konforlu yaşam ve bireysel mutluluk puanlarının gelir seviyelerine göre anlamlı olarak fark olduğu tespit edilmiştir ($p=.013$).

Yapılan analiz sonucunda maceraperestlik ve eğlence puanlarının gelir seviyelerine göre anlamlı olarak fark olduğu tespit edilmiştir ($p=.005$).

Diğer faktörler olan vatanseverlik ve milliyetçilik, demokratiklik, çevrecilik ve dürüstlük, zenginlik, konforlu yaşam ve bireysel mutluluk, maceraperestlik ve eğlence, Toplumculuk ve barışseverlik adlı altı faktörde anlamlı bir fark tespit edilemedi.

5.Sonuç- Tartışma ve Öneriler

Araştırma Balıkesir de üst sınav puanıyla yerleştirme yapan liselerde okuyan 211 öğrenciyle yapılmıştır. Liselerin farklı değerler üretip üretmediğini tespit etmek için anket çalışması üç farklı lisenin öğrencileriyle yapılmıştır.

Araştırmamızda örneklem içine giren lisede okuyan gençlerin demografik özelliklerini, toplumsal değerlere bakışlarını, her değerın ifade ettiği anlamı, değerlerin toplandığı faktörler açısından ortaya konulmaya çalışılmıştır. Faktörler ve cinsiyet açısından değerlendirildiğinde; Maneviyat, erdemlilik ve sosyal sorumluluk puanlarının cinsiyete göre anlamlı olarak fark olduğu tespit edilmiştir. Kızların erkelere oranla, Maneviyat, erdemlilik ve sosyal sorumluluk faktörlerinde anlamlı olduğu gözlemlenmiştir. Vatanseverlik ve milliyetçilik, demokratiklik, çevrecilik ve dürüstlük puanlarının cinsiyete göre anlamlı olarak fark olduğu tespit edilmiştir. Faktörler ve Lise seviyeleri açısından değerlendirildiğinde; Maneviyat, erdemlilik, sosyal sorumluluk ve vatanseverlik, milliyetçilik puanlarının lise seviyelerine göre anlamlı olarak fark olduğu tespit edilmiştir. Faktörler ve Lise türü açısından değerlendirildiğinde; Geleneksellik ve aile puanlarının lise türlerinden Fen Lisesi anlamlı olarak fark olduğu tespit edilmiştir. Zenginlik, konforlu yaşam ve bireysel mutluluk puanlarının ve Maceraperestlik, eğlence puanlarının gelir seviyelerine göre anlamlı olarak fark olduğu tespit edilmiştir. Lise gençliğinin bireysel anlamdaki değerlere katılımı kadar toplumsal değerlere de katılımının da yüksek olduğu gözlemlenmiştir. okul içinde rekabetin olması çoğu genci bireyselleşmeye itmektir. Bireyselleşme seviyesi siyasetten uzaklaşmaya kadar da gitmektedir. Gençliğin büyük bir bölümü siyasetten uzak bir o kadar da derse yakın hissetmektedirler. Bu bireyselleşme çoğu zaman toplumsal eylemlere kadar da varabilmektedir.

Faktör 1’de Maneviyat, erdemlilik ve sosyal sorumluluk; değerlerinin en sonunda ki iki madde ise çok düşündürücüdür. Sık sık hayır işleri yaparım. Dini ibadetlerimi yaparım. Bu iki maddenin bu faktör sıralamasında en son iki maddeyi oluşturmaktadır. Belki sık sık hayır işleri yaparım maddesi öğrencinin ekonomik anlamdaki yetersizliği ile açıklanabilirken dini ibadetlerimi yaparım ifadesi en sonra yer alması lise gençliği arasında dini değerleri yaşama bakımından zayıf olduğu bulgusuna ulaştırmaktadır.

Faktör 2’de Vatanseverlik ve milliyetçilik; en düşük de yer alan iki madde ise şunlardır. Yaşadığım şehri severim. Türk adaletine güvenirim. Yaşadığım şehri severim değer ifadesinin bu faktörde en son iki madde içinde yer alması liselerde okuyan öğrenciler tarafından yaşanan şehrin fazla sevilmediği anlamına ulaştırmaktadır. Genel anlamda da bakıldığında Balıkesir’in liselerde okuyan öğrencileri şehir olarak doyuramadığı da gözlenebilmektedir. Türk adaletine güvenirim değerinin ise bu faktörde en son sırada yer alması lise gençliği olarak adaletle güven ile kaygılarını açığa çıkarttığı söylenebilir.

Faktör 3’de Demokratiklik, çevrecilik ve dürüstlük; en düşük ise Devlet memuru olmak isterim. lise gençliğinin hedefinde ortalama bir yaşam seviyesi ve mesleki doyum yerine daha yüksek bir beklenti içinde olduğunu söyleyebiliriz. Bu madde ilk sıralarda yer alan Bilgi sahibi olgun bir kişi olmak isterim. Değer ifadesi ile de örtüşmektedir.

Faktör 4’de Zenginlik, konforlu yaşam ve bireysel mutluluk; en düşük ifadeler olarak ise; Her şeyin başının para olduğuna inanırım, Memleket sorunları yerine kendi mutluluğum ile ilgilenirim. Her şeyin başının para olduğuna inanan bir lise gençliğinden bahsedebiliriz. Para, lise gençliği için en değerli “değer” olarak ön plana çıkmaktadır. Parayı bu kadar ön plana çıkaran bir nesil değerlerin yozlaşması açısından da tehlike arz etmektedir. Aynı benzer durum memleket sorunları yerine kendi mutluluğum ile ilgilenirim değeri ile de ortaya çıkmaktadır. Toplumsal bir mutluluk yerine bireyselliği temele alan bir yaklaşımı tercih etmektedirler. Düşük olmadığı gibi yüksek de olmayıp dikkat çeken bir diğer değer ise Bir kimse hakkında dedikodu yaparım. liselerde okuyan öğrenciler arasında dedikodu yapmanın bir yeri olduğunu da göstermektedir.

Faktör 5’de Geleneksellik ve ailede en düşük değerler ise; Kaderime razı olurum, Her zaman hemşerilerime yakın olmak isterim, Evlendikten sonra anne-babayla aynı evde yaşamayı isterim. Buradaki Her zaman hemşerilerime yakın olmak isterim değer ifadesi olması gereken yerde değildir. Akrabalıkla ilgili değer ifadeleri üst sıralarda yer almasına rağmen bu ifade aşağılarda değer verilmiştir. Genel itibariyle gençlerin ailevi ve akraba ilişkilerinden tamamen kopuşundan söz etmek mümkün değildir. Gençler, bağımsız hareket

etmek ve kendi kararlarında belirleyici olmak istemektedir. Gençlerin evlendikten sonra anne babasıyla aynı evde yaşamayı (2.47) reddetmeleri de bu görüşü desteklemektedir.

Faktör 6'da Maceraperestlik ve eğlence faktörlerinde en düşük üç madde ise; Başkalarına borç para veririm, Kendime güven duyarım, Çok arkadaşım olmasını isterim. Kendime güven duyarımın son sıralarda olması cesaret gibi psikolojik anlamda da sorunların varlığına işaret etmektedir. liselerde okuyan bir öğrenci kitlesi için kabul edilecek bir düzeyde değildir. Çok arkadaşım olmasını isterim değer ifadesinin düşüklüğü açısından değerlendirdiğimizde liselerde okuyan öğrencilerin fazla arkadaşlık kuramadıklarını ya da arkadaşlık kurma konusunda bazı sıkıntıları olduğunu söyleyebiliriz. Bunda etkili olan bir diğer unsur ise liselerde okuyan öğrencilerin devamlı olarak bir birleriyle yarış içinde olmaları ilgiyi paylaşma konusunda sıkıntıları da ortaya çıkartmaktadır. Bu sıkıntılarda dostluk ve arkadaşlık kurma konusunda sorun olarak ortaya da çıktığı düşünülmektedir.

Faktör 7 Toplumculuk ve barışseverlik faktöründe en düşük değer ifadeleri ise; Siyasi bir görüşe sahibimdir, Bazı durumlarda yalana başvururum. Siyaseti yakından takip ederim. Burada Siyasi bir görüşe sahibimdir ve Siyaseti yakından takip ederim ifadelerinin düşüklüğü geleceğimizi şekillendirecek gençler açısından bir kayıptır. Ankete katılanların liselerde okuyor olması onları siyasi konulardan uzaklaştırdığı fikrini desteklemektedir. liselerde yarışmanın ve not anlamındaki çekişmenin bir yarışın olması onları siyasi konulardan da uzaklaştırdığını düşündürmektedir.

Elde edilen bulgulara göre şu öneriler geliştirilmiştir:

Değerler Eğitiminin en etkili ortamı aile olduğu için değerler eğitimlerine ailelerin de katılması önerilmektedir.

Öğrencileri bilgi bakımından donatmak yanında onları değerlere önem veren bir anlayış da kazandırmak gerekmektedir. Bu maksatla değerlere daha çok önem veren bir eğitim modeli desteklenmelidir.

Bu güne kadar Karesi ilçesi örneği olarak bir tespit ortaya konulmamıştır. Değerler alanında yapılan bu ilk çalışma olmamalıdır. Karesi ilçe genelinde yapılan araştırmalar ile değişim gözlemlenmelidir.

Karesi ilçe genelinde daha kapsamlı bir araştırma da daha verimli sonuçlar elde edilerek tüm liselere yaygınlaştırılmalıdır.

Lise gençliğine yönelik değerleri anlatacak kazanım haline getirebilecek eğitim modelleri üzerinde çalışmalarda bulunulmalıdır. Lise gençliğinin değerler konusunda ki

yönelimlerini takip edecek Rehberlik ve Psikolojik Danışma hizmetlerinin verimli hale getirilmesi sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Artan , İ. E. (2005). *Üniversite Gençliği Değerler Araştırması*. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Avcı, N. (2007). *Toplumsal Değerler ve Gençlik, Bir Değerler Sosyolojisi Denemesi*. Ankara: Siyasal Yayınları.
- Beill, B. (2003). *İyi çocuk, Zor Çocuk "Doğru Davranışlar Çocuklara Nasıl Kazandırılır?"*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Berger, P. and Luckmann, T. (1999). Socialization: The Internalization of Society". *Meaninig of Sociology, 6th. Edition. Printice*.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayınlar.
- Bolay, S. H. (2004). Aşkın Değerler Buhranı. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (s. 60). İstanbul: Değerler Eğitimi Yayınları.
- Erdem, A. R. (2003 , Ekim). Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler . *DED* , s. 4.
- Fichter, J. (1996). *Sosyoloji Nedir?* Ankara: Attila Kitabevi.
- Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi*. İstanbul.
- Hançerlioğlu, O. (1993). *Felsefe Ansiklopedisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Krech, D. (1980). *Sosyal Psikolojisi-Teori Ve Problemleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (2013). *İnsan ve Değerleri*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Küçük, L. (2009). *Lise Gençlik Değerleri Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Püsküllüoğlu, A. (2003). *Türkçe Sözlük*. İstanbul: Arkadaş-Ango Yayınları.

Schwartz, S. H. (1992). "Universal In The Content And Structure Of Values Theoretical Advences And Empirical Tests in Countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, (Vol.25) 1-65.

Scwartz, S. H. (1992). *Universal In The Content And Structure Of Values*:. New York: Academic Pres.

Tural, S. (1992). *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*. Ankara: Ecdad Yayınevi.